

NANSET SKOLE

75-års jubileum

Omgangsskolen

I Hedrum fikk lovbefalt barneskole sin start 29. mai 1743. Da ble «skolefundatsen» for Hedrum underskrevet på Hedrum prestegård. Denne «fundatsen» bestemte at det skulle være 4 skoleholdere i prestegjeldet: 1 for Hvarnes og Kvelde og 3 i hovedsoknet. Det skulle være fast skole på Hagnes og på Tua (Nordre Lunde), og dertil en omgangsskoleholder i søndre del av soknet. Det søndre distrikt ble delt i 5 «skoleholdslag», og hvert av disse skulle ha 2 måneder skole for året. Her skal vi særlig feste oss ved ett av disse skoleholdslagene, det femte. Det skulle bestå av følgende gårder:

Hovland, Tagtvedt, Frostvedt, Ytersø, Undersbo, Nanset, Månejordet, Eidet, Gopledal, Trettenes, Fossane, Nordby, Faref, Torstvedt og Stubberød.

I dette skoleholdslaget skulle den omvandrende skoleholder undervise fra 15. september til 15. november hvert år. Det ble altså 2 måneder skole og 10 måneder «ferie» den gangen. Det er nok å frykte for at mye ble glemt ved så lange opphold. Men trolig holdt enkelte foreldre sine barn til boka, slik at ikke alt skulle være glemt til neste gang «skolen» kom. Den del av bygda som her er nevnt, måtte greie seg med omgangsskole i ca. 120 år, like til 1860-årene. Skoleholdslag og lesetid kunne nok forandre seg litt, men stort sett stod den opprinnelige ordning urørt det meste av denne tida.

Omgangsskolen måtte oftest nøye seg med «skoleholderen» uten noen formell utdanning. Da de første seminarutdannede lærere kom, søkte disse naturlig nok, først og fremst til de faste skolene. Omgangsskolelærerne hadde gjerne fått litt opplæring hos presten eller hos en seminarutdannet lærer. Her i Hedrum var Even Bjerke den første seminaristen, og han lærte opp flere unggutter fra Hedrum til skoleholdere.

Om skolen ikke forandret seg med kjempeskritt, så var det dog framgang tross alt, både i undervisning og i fagområde. Skrivning og regning kom med i fagkretsen, i allfall for gutter. Men så sent som i 1860-70 åra er det flere av «bygdens beste» menn som må underskrive skolekommissjonens protokoll med påholden penn.

Månejordet krets

Skoleloven av 1860 innførte kretsordning. Hedrum ble delt opp i 19 skolekretser. En av dem var Månejordet krets, som omfattet stort sett de samme gårder som det før omtalte skoleholdslag. En lærer hadde gjerne flere kretser — oftest 3. Således utgjorde Bakke, Auen og Månejordet kretser en lærerpost på 1860-tallet. Senere utgjorde Månejordet, Vestmarka og Hagtvedt kretser en post.

Allerede i 1858 foreslo skolekommissjonen at det skulle bygges skole for ytre distrikt på Månejordet og for Kvelde distrikt på Vestby. Herredsstyret vedtok å bygge på Vestby, og ikke på Månejordet. Men i 1862 ble det vedtatt å leie hus til fast skole for Månejordets krets, og det ble leid en stue hos Anders Andersen Månejordet. Dermed skulle det være slutt på omgangsskolen for denne krets, men det gikk ikke riktig slik heller.

Lågen dampsg kom i gang på Undersbo, og folkerallet der økte sterkt. Det ble derfor opprettet en «bruksskole» på Undersbo for barna til dem som arbeider på saga og på Treschow's eiendommer. Barna fra Undersbo,

Ytersø, Tagtvedt og Frankendalen søkte derfor ikke lenger til skolen på Månejordet fra 1866. Det ble dermed et meget fåtallig elevgrunnlag for Månejordet, og kommunen ville derfor ikke lenger leie hus til skolen. I 1875 var elevrallet nede i 14-15 barn. Det var derfor omgangsskole igjen en kort tid, men trolig ble det slik at foreldra snart fant at dette ikke var tilfredsstillende skoleordning, og de betalte heller selv leien for en skolestue. Etter hvert steg barnetallet igjen, for i 1880-åra begynte en mer utstrakt boligbygging innen Nanset-løkka, også av forretningsfolk fra Larvik. I 1882 ble skolen 2-delt.

Hovland'skole

I 1883 fikk kretsen sitt første selveiende skolehus. Det ble reist på Hovland (der Nanset Standard nå har forretningsbygg). Skolen ble kalt Hovland skole, og den kostet kr. 3 300,—. Her holdt skolen til i 18 år. Denne tida vokste barnetallet raskt, og det ble for lite med det ene klasserommet som var bygd, slik at det måtte leies en stue ved siden av. Denne stua ble brukt til småskole og til sløyd. I 1892 var skolen 3-delt med 53 elever, enda 20-30 skolepliktige barn på Nanset søkte skolen i byen. Det var snakk om å bygge på Hovland skole, men kommunen avslø.

Nanset skole

I 1900 ble det vedtatt å kjøpe inn tomt til en ny skole på Nanset. 3,6 mål ble innkjøpt for en pris av 45 øre pr. m². Samtidig ble det vedtatt å bygge et skolehus på tomten. Det skulle inneholde 4 klasserom i 1. etasje og lærerbolig i 2. etasje. Dette bygget sto ferdig og ble tatt i bruk.

28. november 1901.

Bygget kostet kr. 14 154,50. Det er dette bygget som nå har sitt 75-årsjubileum. De 4 klasserommene er enda i daglig bruk, og de er de eldste skolerom vi har igjen i Hedrum.

Byskoleordning

Når nå skolen hadde fått 4 klasserom, måtte en tenke at det ble rikelig med lokaler. Men det viste seg at det snart ble trangt nok. Barnetallet økte, dessuten ble byskoleordning innført for de 5 første skoleår i 1904, og dette krevde flere undervisningsrom. Om behandlingen av denne saka siterer en møteboka for Hedrum skolestyre fra møte den 7. mars 1904. Sitater er bokstavrrett og uten kommentarer.

«Behandledes Andragende fra Nansetløkens Bygningsrepresentantskab om at faa ordnet de 5 første Klassene af Manejor det Skole overensstemmende med Byskoleloven. Sagen har været referert og behandlet i 3 Møder. Saadan Omordning vil efter en af Formanden fremlagt Redegjørelse og Beregning medføre en Merafgift af ca. Kr. 540 a Kr. 648 alt efter som man ordner sig med 1 Lærer og 3 Lærere eller 2 Lærere og 2 Lærere».

Et Forslag om at henstille til Herredstyret at bevilge det nødvendige til ombandlede Andragendes Gjennemførelse for næste Skoleaar af, forkastedes mod 2 St. Derimod blev følgende Forslag vedtaget mod 1 St.: Skolestyret vil henstille til Herredstyret at beslutte og binde sig til at bevilge til den omsøkte Omordning af Manejor det Skoles 5 første Klasser overensstemmende med Byskoleloven, saasnart Spørgsmålet om Lærere og Grensers Udvidelse maatte være afgjort derhen, at ingen Byudvidelse bliver at gennemføre. Skolestyret anser det nemlig ubødeligt at indføre en Skoleordning og Læseplan som atter om 2-3 Aar igjen skulde forlades».

Men nok er det — herredstyret besluttet samme våren at de 5 første klassene ved Nanset skole skulle få byskoleordning allerede fra og med skoleåret 1904-05.

Loven om offentlig høyere Almenskole av 1896 innførte 4-årig middelskole, som skulle bygge på folkeskolens 5 første klasser. På Nanset var det mange som gjerne ville ha sine barn inn på byens middelskole, og de ville da gjerne at deres barn skulle møte på middelskolen med samme grunnlag fra barneskolen som byens egne barn.

Det har nok gjennom lange tider vært et utpregt trekk ved Nanset skole at den skulle sammenlignes med skolene i byen og ikke med de øvrige skoler i Hedrum. Med byskoleordningen fulgte hverdagskole og økt lesetid, så det ble snart for trangt på nyskolen. I 1907 ble det fremmet forslag om bygging av et sløydrom. Tilsynet foreslo et rom på 9 m x 6 m, skolestyret anbefalte 8 m x 6 m. Beregnet byggekostnad var kr. 1 730.—. Sløydrommet ble bygd fritstående fra den øvrige skolen, og ble oppført i det sydvestre hjørnet av skoleomtata. Hva tid det ble revert igjen, kjennet en ikke til.

Det ble søkt om innlegging av vann i Nanset skole og oppsetning av utslagsvask. Innlegging av vann med pumpe ble avslått, men utslagsvask skulle en få, om det lot seg ordne på en rimelig måte.

Førstelæren stod for reholdet, som først ble betalt med 200 kr pr. år, men som senere steg til 500 kr. pr. år. Når det lir så langt som til 1920, er det blitt svært så trangt igjen på Nanset skole, og styret er da

villig til å overlate lærerboligen i 2. etasje, slik at den kan ominnredes til undervisningsrom. Dette skjedde, men det hjalp bore for en kort tid. I 1923 ble byskoleordningen gjort gjeldende for alle klasser, og det førte også med seg et større rombehov. Det var da klart at det måtte større nybygg til. Både i 1925 og 1926 ble det arbeidet med spørsmål, og i 1926 ble det framlagt 3 alternative planer:

1. Fritstående nybygg på tomra på Nanset.
2. Tilbygg til den gamle skolen.
3. Nybygg på en ny tomt et annet sted på Nanset.

Det ble ikke så lite diskusjon, og også bladskriving om disse alternativene. Enkelte mente det var værhardt og vålendt der skolen lå, og at en vel kunne finne en lunere og tørrere tomt. (Se Østlandsposten for 23. oktober 1926). Andre fryktet for at tomra var for liten. Riktignok var «Fagerlund» innkjøpt av kommunen i 1923 til pedellbolig og for å få en bedre arrendering av skoleområdet. Men enkelte mente at skolen likevel kunne bli så innebygd at det ble altfor trangt for den. Av den mening var et betraktelig mindretall i skolestyret. De mente også at en 3-etages trebygning var uheldig, og gikk av den grunn i mot alternativ 2. Men flertallet gikk inn for tilbygg til den gamle skolen, og herredstyret vedtok med 23 mot 6 stemmer alternativ 2. Dette skjedde den 18. november 1926 (altså for nøyaktig 50 år siden). Tegninger ble godkjent av alle instanser. Departementet gav midlertidig dispensasjon for bruk av 3. etasje til undervisningsrom. Arbeidet ble utført i 1927, og skolebyggingen fikk stort sett den form den har den dag i dag.

Ombyggingen kostet kr. 111 385,91. Bygget var nå svært innholdsrikt, med 15 undervisningsrom, og det hadde rommelig plass til 7-delt byskole med paralleller på enkelte klasserinn. Det eneste som skolen foreløpig manglet, var gymnastikksal.

Bygg nr. 2

I slutten av 1930-åra ble det arbeidet med planer for et nybygg som skulle inneholde gymnastikksal, skolekjøkken, sløydsal m.m., og våren 1940 forelå det ferdige tegninger til et slikt bygg. Men saka ble utsatt, og snart fikk man annet å tenke på.

Under krigen var skolen i lang tid okkupert av tyske tropper, og den fikk en hard medfart. Da den ble frigitt våren 1945, var den sterkt nedslitt og så ynkelig ut. Vanskelig var det også om materialer til reparasjon og oppussing. Men både lærere og elever var likevel glade for å få flytte

inn der igjen i august 1945, for skolen hadde hatt dårlige forhold og kjempet med store vanskeligheter på alle vis under krigen.

Nå gikk det ikke lenge før interessen våknet på nytt for de byggeplaner som ble utstatt i 1940. Men hvor var planene å finne? Det ble hevdet at de måtte ligge hos skoledirektøren i Oslo, men skoledirektørkontoret hevdet med sikkerhet at tegningene ikke var kommet dit. De er siden aldri blitt sett. Kanskje var det ikke så ille. Etterkrigsstudens skole krevde nok nye planer. Man gikk snart i gang med å utarbeide slike. Men det var vanskelige tider og ikke så lett å komme i gang med byggevirkomhet. Det var så lite materialer og så mye som skulle gjenreises. Kirkedepartementet hadde en meget liten kvote å dele ut av når det gjaldt byggeøyve for nye skoler. Det var bare tillatt å bygge små klasserom, og det var slett ikke tillatt å bruke byggekvoten til gymnastikksaler.

Byggenemnda med Petter Pettersen som formann hadde ferdige tegninger til et vinkelbygg, som det var tanken å plassere i vinkelen mellom Oberst Peters vei og Nanserveien. År for år ble det søkt om byggeøyve, uten resultat. Først i 1953 ble løyve innvilget, men da bare for litt av fløyen langs Oberst Peters vei. Gymnastikksalen var kuttet bort. Byggeøyvet var på 550 m² golvflate, men på fornyet søknad ble 750 m² innvilget. Men det var en slik amputasjon av de godkjente tegninger at disse slett ikke kunne brukes. Skulle nye tegninger lages og godkjennes, måtte det skje i en fart, ellers ble byggeøyve gitt til andre som hadde ferdige tegninger. Etter anmodning arbeidet arkitekt W. B. Aase ut et nytt utkast i løpet av dagen den 15. mai 1953, hans assistent gjorde ferdig plan- og fasadetegninger i løpet av natta, og den 16. mai reiste arkitekt og skoleinspektør til skoledirektøren, departementet og fagkonsulentene med tegningene og fikk deres utsagn om at tegningene ville bli godkjent og at byggeøyve var sikret. Men siden gikk det ikke fullt så fort, og arbeidet med bygget kom ikke skikkelig i gang før 1954.

Ved makeskitte fikk kommunen ervervet et nromt fra losje «Nybrott» i nærheten av skolen, og vaktmesterboligen ble flyttet dit i 1953. Derved fikk man en rommeligere lekkeplass. Nybygget ble reist langs Oberst Peters vei, der skolestyrerens hage hadde vært. Hovedentreprenør var William Fjeldskaar. Bygget ble ferdig og ble tatt i bruk i 1955. Det kostet kr. 715 768,85. Av dette dekket fylket kr. 311 415,85.

Området rundt skolen ble penere når en fikk fjernet de gamle uthusene, de høye plankegjerdene og granhekken langs Nanserveien. En del av lekpelassen ble asfaltert, og en parkmessig beplantning på skoleområdet etter planer fra fylkesgartneren ble fullført i 1956.

Bygg nr. 2 inneholder 4 klasserom, skoleeksikken, sløydedal og naturfagrom, desuten et frokostrom, som imidlertid ble benyttet som kroppsøvingssrom.

Bygg nr. 3

Om Nanset skole hadde fått et nybygg, så manglet skolen fortsatt gymnastikksal. Det ble ikke glemt. Men kommunen hadde mange oppgaver å løse, og kunne ikke makte alt på én gang. Hele skolestellet opppe i bygda skulle også fornyes. Og mens man holdt på med det, stod den 9-årige skolen på trappene. Det ble bygd en rekke nye skolebygg i 60-åra og til slutt Hedrum ungdomsskole i 1965.

Den førte til en avlastning for Nanset skole, idet 2 framhaldsskoleklasser og 2 sjundeklasser ble overført fra Nanset skole til ungdomsskolen. Nanset skole skulle bare ha 6 årskull.

Det var i skoleåret 1965/66 325 elever ved Nanset skole. Men det var i disse åra en sterk nybygging i Hovland-området, og innen 1971 var elevtallet steget til henimot 500. Det ble klart at Nanset burde ha 2 skoler, og at bygging av en ny skole i østre del av kretsen ville tvinge seg fram. Men Nanset skole manglet enda sin gymnastikksal, som det så lenge hadde blitt arbeidet for. Det var ikke så lett å få gjennomført begge disse planene. Men i 1966 ble det av kommunestyret etter henstilling fra skolestyret nedsatt en komité som skulle utrede rombehovet for gymnastikkundervisningen ved Nanset skole. Nemnda konkluderte sin uttalelse med at det snarest burde oppføres et gymnastikkbygg, og at skolen samtidig burde få et par større undervisningsrom, men at det ellers burde satses på en skole nr. 2 i Nanset krets.

I 1969 ble det vedtatt å bygge gymnastikksal etter nemndas forslag, og plannemnda ble samtidig valgt til byggenemnd. Kristian Kongelf var formann. Oppfølgingen av bygget ble overlagt firmaet Totalprosjekt A/S for en kontraktsum av kr. 1 181 000,—. Bygget ble levert ferdig våren 1971. Med dette bygget i tillegg til de 2 tidligere skule Nanset skole være bygningsmessig godt dekket for en 2-parallellers 6-årig barneskole, og med rom nok til 3 paralleller på enkelte trinn, og større bør vel ikke en barneskole være.

Før og nå

Når en går igjennom Nanset skoles historie i de 75 år den har stått her, og en leser om skolen i eldre og nyere protokoller, slår det en hvilken stor forandring som har skjedd i denne tidboken, hvilken forandring i sosial og menneskelig tankegang og hvilken endring av arbeidsforhold som har funnet sted. Undervisningen har nok også gjennomgått en ut-

vikling. De gamle lærere var «hørere», som skulle passe på at barna hadde lært og kunne gjengi nøyaktig det som stod i boka, og boka var nesten det eneste læremiddel. Det var autoritet som rådde og bestemte hva som var rett og hva som var galt. Hvordan skolen er i dag, skulle det vel ikke være nødvendig å gi noe bilde av. Men uten å dømme eller bedømme må en kunne si at skolen *før* og skolen *nå* i mange hense-ender er kontraster.

Kunne vi tenke oss at et skolebarn fra 1901 kom inn i en klasse fra i dag, og at et skolebarn av i dag kom inn i en klasse fra 1901, så er det ikke godt å si hvem av dem som ble mest forundret og sjokkert.

Skolen har utviklet seg, og i den senere tid særlig raskt — somme mener for raskt. Skolens bygg og utstyr ellers har fulgt med i den materielle utvikling, og det må være riktig og nødvendig. For skolen er vel det viktigste organ, sammen med hjemmene, når det gjelder å fremme vårt folks åndelige kultur, slik at den så noenlunde kan holde tritt med den materielle kultur.